УДК 351:823.1(09)

П.Б. Хоєцький[1], О.Р. Проців[2],

ЗНАЧЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ЕКОНОМІЦІ ГАЛИЧИНІ В КІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ*

В кінці XIX – на початку XX ст. найбільшою площею мисливських угідь в Австро-Угорській імперії характеризувалася Галичина, однак доходи від ведення мисливського господарства були найменшими серед інших регіонів імперії. В Галичині існувало понад 9 тис. мисливських господарств, в яких працювало понад 8 тис. громадян. В мисливських угіддях краю в значній кількості добували ратичних звірів, зайця, пернату дичину. Біля 40% добутої дичини експортувалося в інші регіони імперії та за її межі, а понад 60% - споживало населення Галичини.

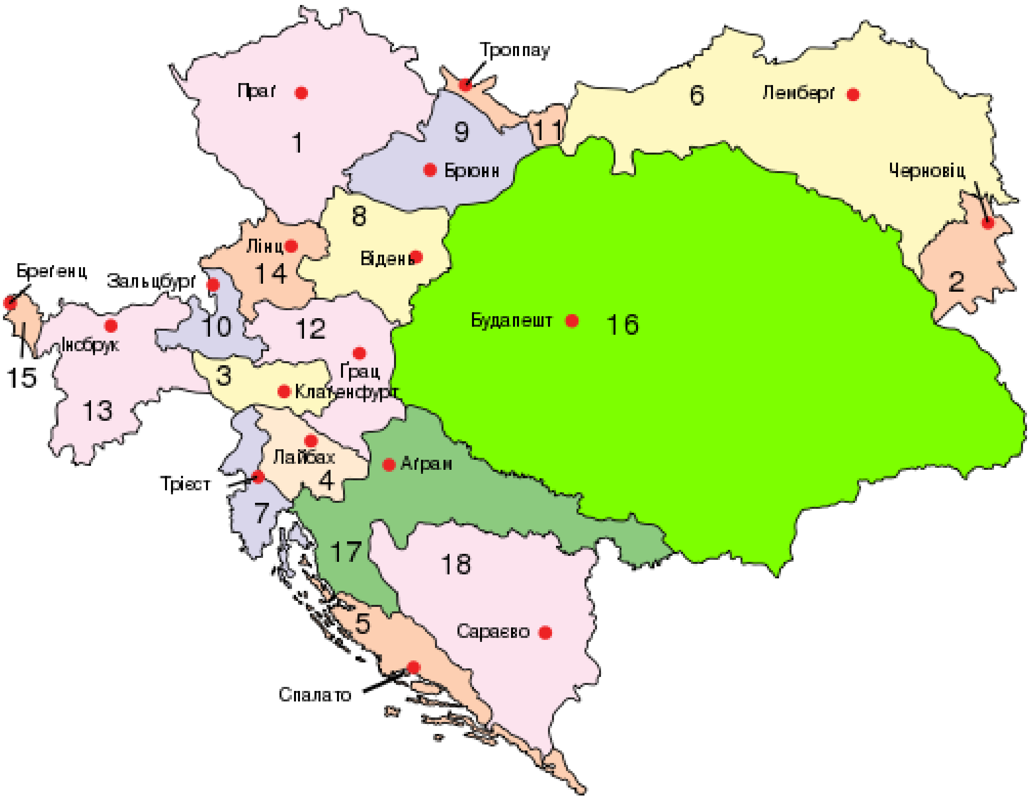
Galichina was characterized by most area of the huntings lands in an Avstro-Ugorskiy empire at the end of XIX – at the beginning of XX century, however profits , which had been received by those economies, were the least among other regions of empire . In Galichina there were over 9 thousands of huntings economies in which worked over 8 thousand of citizens. In huntings lands of edge were obtained considerable amount of the animals with hoofs , also of hare and bird . Near a 40% of animals, which were obtained, were exported in to other regions of empire and abroad, and over 60% - were consumed by the population of Galichina.

* Представлено академіком ЛАН України Криницьким Г.Т.

В Галичині полювання має давні традиції, своїми кориннями сягаючи доісторичних часів. Аналіз археологічних розкопок поселень людей від початку раннього палеоліту до часів Київської Русі на території України свідчить, що

мисливці масово добували диких тварин, використовуючи їх м'ясо, жир, кістки, шкіру [14]. Багатими на дичину були мисливські угіддя в період Київської Русі. Мисливство було заняттям престижним, ним охоче займалися не тільки звичайні люди, але й князі, старшина, воно забезпечувало потреби населення в м'ясі та хутрах, давало засоби до існування. У середні віки слов'яни-українці споживали м'ясо лосів, козуль, диких свиней, частка дичини в раціоні становила 11-13% від загальної кількості спожитого м'яса [1, 2, 14]. Протягом XVI-XVIII століття основним заняттям населення України стає землеробство, тваринництво. Чимало м'яса отримували від забою великої рогатої худоби, свійських свиней, коней, овець, кіз. Сільськогосподарське освоєння території України призводить до руйнування біотопів існування диких тварин, а вдосконалення засобів добування – до посилення пресу полювання [6, 12]. Мисливські звірі, які добувалися в значній кількості в попередні століття (кулан, зубр, сайга та ін.), зникають з території України протягом XVIII-XIX ст., інші - стають рідкісними (лось, олень та ін.) [4, 12]. Виникла необхідність в раціональному використанні, охороні та відтворенні мисливських ресурсів. Із найдавніших часів в Україні полювання поєднувалося із заходами охорони звірів та птахів. Спочатку на основі мисливських звичаїв і правил, а пізніше – відповідно до закону. Одним із перших законів, що регулювали мисливство на території України була «Руська правда» (XI ст.). В кінці XIX – на початку XX ст., у зв’язку із зменшенням мисливських ресурсів, в Галичині приймаються закони (1875 р., 1897 р., 1909 р., 1927 р.), які регулюють ведення мисливського господарства на західноукраїнських землях.

В кінці XVIII ст. Галичина та Буковина перебували у складі Австрійської імперії. Після першого поділу Речі Посполитої в 1772 р. Австрійська монархія захопила Галичину, а за Кючук-Кайнарджійським мирним договором Росії з Туреччиною в 1774 р. приєднала Буковину. Вони перебували в межах Австрії, а з 1867 р. – Австро-Угорської імперії до 1918 р. (рис. 1).

Умовні позначення: 1. Чехія (Богемія), 2. Буковина, 3. Каринтія, 4. Крайна, 5 Далмація, 6. Галичина і Лодомерія, 7. Австрійське Примор'є, 8. Нижня Австрія, 9. Моравія, 10. Зальцбург, 11. Сілезія, 12. Штирія, 13. Тироль, 14. Верхня Австрія, 15. Форарльберг, 16. Угорщина, 17. Хорватія і Словенія, 18. Боснія і Герцеговина

Рис. 1. Австро-Угорська імперія (початок XX ст.)

Після Першої світової війни західноукраїнські землі захопили Польща (Волинь, Галичина), Румунія (Буковина), Чехія (Закарпаття), в складі яких вони перебували до Другої світової війни.

Комуністична ідеологія сформувала в громадян України стійку думку, що розвиток мисливського господарства в країні та, зокрема, в Західному регіоні, розпочався із початком встановленням соціалізму, доказуючи його переваги. Тому дослідження стану мисливського господарства, добування дичини, торгівлі мисливськогосподарською продукцією у Галичині у кінці XIX – початку XX ст. відсутні. Робота присвячена аналізу ведення мисливського господарства, його значення в житті населення Галичини в період Австро-Угорської імперії та Польщі.

Матеріали і методика досліджень. Аналіз ведення мисливського господарства Галичини проведено на основі статистичних матеріалів добування та торгівлі дичиною, літературних публікацій, зокрема в часописах «Łowiec»

(видавало Галицьке мисливське товариство протягом 1878-1939 рр.), «Łowiec Polski» (1899-1914 рр., поновлений друк в 1924 р.), «Łowiec Wielkopolski» (видавало Товариство мисливців Познані протягом 1907-1914 рр., згодом з 1921 по 1923 рр. під назвою - «Ловецтво польське»).

Результати досліджень. В кінці XIX - на початку XX ст. загальна площа Галичини становила 7849,2 тис. га. Західноукраїнські землі були аграрним краєм. Сільським господарством займалося від 75 до 94% населення. Землі сільськогосподарського призначення становили 4780,3 тис. га, пасовища – 776,0 тис. га, водно-болотні угіддя (ставки, болота) – 20,9 тис. га, що становило понад 70% території. Більша частина ріллі, лісів та пасовищ належала поміщикам, заможним селянам, церкві. Поміщикам належало понад 40% усіх земель. Графи Потоцькі, наприклад, володіли 60 тис. га, граф Шенборн – 203 тис. га. В Галичині, як і в інших західноукраїнських регіонах (Буковина, Закарпаття), переважали малоземельні селянські господарства. В цілому господарств, які мали наділи до 5 га, в Галичині нараховувалося 80% (в Буковині – 85%,Закарпатті – 73%).

Економічна політика імперії на західноукраїнських землях зводилась до експлуатації природних багатств. Для прикладу: нафту добували і вивозили із Західного регіону України як сировинний продукт, а її переробка зосереджувалась здебільшого у центральних районах Австро-Угорщини, внаслідок чого Галичина не мала своєї нафтопереробної промисловості. Іншими галузями промисловості були – гірнича, цукрова, текстильна, шкіряна, деревообробна. Ліси в Галичині займали площу 2019,8 тис. га, що становило понад 25% території. Ведення лісового господарства впливало на розвиток мисливського. Підвищення попиту на деревину на європейському ринку в кінці 40-х років XIX ст. змінило умови існування ратичних в Карпатах. В Закарпатті, внаслідок суцільних рубок лісу, появилися значні площі покриті трав’яною рослинністю, підростом і підліском. В порівнянні з Прикарпаттям, тут спостерігався менший сніговий покрив, швидше танення снігу, що сприяло формуванню кращих умов існування ратичних звірів і концентрації оленя на

південних мегасхилах Карпат. На північних мегасхилах, у мисливських угіддях Галични, він був рідкісним видом. За свідченням тогочасних мисливців частіше можна було добути ведмедя, ніж оленя [8].

В друкованих джерелах є повідомлення, що в 1874 році в мисливських ревірах Кальна, Мізуня і Новоселиця, які в подальшому утворили один з найбільших ревірів Австрії, - Мізунь (теперішній Долинський район), олень майже не траплявся, в пралісах корму для нього було небагато. «Олень не мав що робити в темному лісі, де крім моху, хвої та сухого букового листя нічого не було» - зазначає один із дослідників мисливської фауни краю [7].

Такий стан зберігся до 80-х років XIX ст., до початку промислових рубок деревини на території Галичини. У 1881 р. у Мізунських ревірах розпочали вирубку пралісів, яких раніше не рубали. Щороку рубалось 20-30 лісосік, площа кожної становила від 20 до 100 га. Після вирубки лісу на звільнених ділянках під впливом сонячної енергії, опадів, появлявся трав'яний покрив, в складі якого були малина, ожина, яка залишалася в зеленому вигляді під снігом протягом зими, що покращило кормові ресурси ратичних. Значна кількість зрубів покритих буйною рослинністю, покращили кормову базу рослиноїдних звірів та спричинили зростання чисельності популяцій ратичних видів. Починаючи з 1885 р. зареєстровано локальні міграції оленя із Закарпаття. Вже через десять років (1895 р.) олень в мисливських угіддях Галичини - звичайний вид, траплявся не лише в гірській місцевості, а й заселив рівнинні угіддя, зокрема звірів реєстрували в околицях м. Надвірної. З Мізунського ревіру відбулося поширення оленя на захід і північ, в мисливські ревіри Стрия, Долини, Калуша [7].

При забороні полювання на нього, чисельність популяції виду збільшилась, що призвело до конкурентних відношень з козулею з наступним зменшенням її чисельності. Збільшився вплив не тільки на підріст і підлісок, але й на посіви кукурудзи, овесу, гороху та інших сільськогосподарських культур. Нанесені збитки відшкодовував власник полювання [10].

Про збільшення чисельності ратичних в Карпатах свідчать матеріали добування мисливських звірів протягом 1889-1898 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Мінімальна і максимальна чисельність добутої дичини в Галичині (1889-1898 рр.)

Вид	Рік	Добуто, голів	Рік	Добуто, голів
Олень	1889	23	1896-1897	113
Козуля	1893	5104	1896	6600
Зайці	1893	41952	1894	60716
Куріпки	1893	8320	1898	21549

Найбільша кількість оленів, понад 100 голів, добута в 1896-1897 рр., а мінімальна становила лише 23 особини. Для порівняння, в XXI ст. олень в Галичині трапляється в гірській частині Львівської та Івано-Франківської областей. Його добування в мисливських угіддях не перевищує 20 особин.

У порівнянні з оленем значно більше добувалося козулі. Про чисельність та поширення козулі в мисливських угіддях Галичини достовірних відомостей немає. Однак є підстави вважати, що козуля в цей період була звичайним і чисельним видом в регіоні. Добування, навіть в найменш вдалий мисливський рік, становило понад 5 тис. особин. Станом на 2008 р. чисельність козулі у Львівській та Івано-Франківській областях становила понад 15 тис. голів, а добування не перевищувало 300 особин. З інших мисливських видів популярністю користувалося полювання на зайця, якого добували в межах від 40 до 60 тис. особин. Із пернатої дичини в значній кількості добували куріпку. Добування мисливських звірів та птахів у Галичині значно поступалося іншим регіонам Австро-Угорській імперії (табл. 2).

Таблиця 2

Середньорічне добування дичини та дохід мисливських угідь Австро-Угорської імперії (1875-1895 рр.)

Регіон	Добування дичини з 100 км^2, голів								Дохід з 100 га, крон
	Олень	Козуля	Серна	Глушець	Тетерук	Фазан	Заєць	Куріпка	
Нижня Австрія	8	50	1	1	1	109	1154	706	45,48

Верхня Австрія	8	60	4	4	2	89	403	279	28,17
Зальцбург	5	21	18	3	4	4	52	10	11,38
Чехія	3	19	-	1	7	90	826	964	34,38
Моравія	3	29	-	-	1	102	1020	783	36,43
Тироль, Форальберг	1	4	6	2	5	-	8	8	4,77
Штирія	9	33	8	5	4	50	248	145	20,02
Каринтія	4	25	4	4	4	-	64	11	9,62
Триєст, Істрія, Горація	-	3	-	-	-	2	181	61	6,29
Сілезія	5	30	-	-	-	50	534	316	22,11
Галичина	-	6	-	-	-	1	60	16	3,70
Буковина	-	2	-	-	-	-	28	1	1,86
В середньому по імперії	3	19	2	1	3	40	386	324	17,90

Найбільше добували оленя та козулі в Австрії, зайця - в Австрії, Чехії, Моравії (Словаччина). Із українських земель, ще нижчі, ніж в Галичині показники добування мисливських звірів та птахів зареєстровано на Буковині. Відповідно і доходи від ведення мисливського господарства в регіонах імперії різна. Дохід у Галичині в 5-12 раз менший, ніж в більш розвинутих регіонах (Австрія, Моравія, Чехія, Сілезія, Штирія).

Загалом, мисливські угіддя Галичини займали площу 7522,7 тис. га. В оренді перебувало 4812,1 тис. га. Оплата за оренду одного гектара становила 0,06 крон, а щорічні надходження від оренди становили 306,6 тис. крон. В порівнянні з іншими країнами Австро-Угорської імперії, в Галичині ціна за оренду була найменшою: Чехія - 0,37 крон, Верхня Австрія – 0,44, Сілезії - 0,45, Нижня Австрія - 0,71 крон [5].

Дещо більшою, ніж в Галичині, але теж незначною була плата за оренду на Буковині – 0,07 крон. В оренду мисливські угіддя віддавалися на конкурентних засадах, друкуючи в пресі відповідні оголошення. Так в журналі «Łowiec» (№ 11 від 1906 р.) опубліковано повідомлення про проведення конкурсу з надання права полювання на всі види дичини в Гринявському надлісництві на площі 17,5 тис. га протягом 12 років. Аукціон мав відбутись в дирекції державних лісів в м. Львові. За оренду мисливських угідь, які знаходились біля великих міст, де проживали заможні мисливці, від полювань отримували більше коштів, ніж на малозаселених територіях. Місто Львів, яке

адміністративно стояло вище, ніж Краків отримувало більше коштів, хоча мисливські угіддя повітів Кракова характеризувалися більшою кількістю дичини, Коломия, яка була більшим містом, отримувала значно більше доходів, ніж Грибів, хоча за якістю мисливські угіддя Коломиї не були кращими. Не тільки орендна плата, але й доходи від гмінних полювань в різних повітах коливалося в значних межах. У повітах Львова дохід становив 12,8 тис. крон, Кракова - 8,7 тис., Коломиї – понад 5 тис., Броди - 5,6 тис., Грибова - лише 770 крон.

У Рогатині мисливське товариство орендувало угіддя 16 гмін, охорону яких забезпечували 6-8 мисливських охоронців. У 1912 р. проведено 13 полювань, в яких взяло участь 94 місцевих мисливців та 15 запрошених. Для влаштування нагінок задіяли 497 людей і 65 фір. Результати функціонування лише одного невеликого товариства, яке здійснювало господарську діяльність на незначній території одного повіту, а таких повітів у Галичині декілька сотень, свідчить, що населення, при відсутності іншої роботи, мало можливість заробляти кошти в мисливському господарстві. Загалом мисливське господарство Галичини забезпечувало роботою 8382 громадян.

Мисливство в кінці XIX – на початку XX ст. було також і платним відпочинком, що мало важливе значення для економіки краю. Посвідчення мисливця в 1910 р. отримали в Галичині 3382 громадян, надходження за видачу мисливських посвідчень становили 25,6 тис. крон, які перераховувались в державну скарбницю. В інших країнах імперії – Моравії, Сілезії, Буковині кошти надходили у фонд освіти, в Горації, Істрії – у лісовий фонд, Чехії, Австрії – їх використовували для потреб бідних верств населення.

Станом на 1910 р. в Галичині існувало 9534 мисливських господарств (з них 15 вольєрів), приватних мисливських господарств нараховувалося 3597, а гмінних (громадських) - 5922. В 1900 р. тут функціонувало лише 4 вольєри (площею 1404 га), через 10 років їх нараховувалося 15. В Австро-Угорщині найбільше вольєрів нараховувалося в Чехії – 90 (площа 84829 га). Серед інших

країн імперії Чехія характеризувалася найефективнішим веденням мисливського господарства [9].

Загалом, у Північно-західному регіоні (Чехія, Моравія, Сілезія) дохід від ведення мисливського господарства становив понад 50% від загального доходу. Найбільша площа мисливських угідь (понад 30%) знаходилася у Північно-східному регіоні (Галичина, Буковина), проте тут зареєстровано найменше доходів, за винятком Приморського краю, де площа мисливських угідь була найменшою (рис. 2)

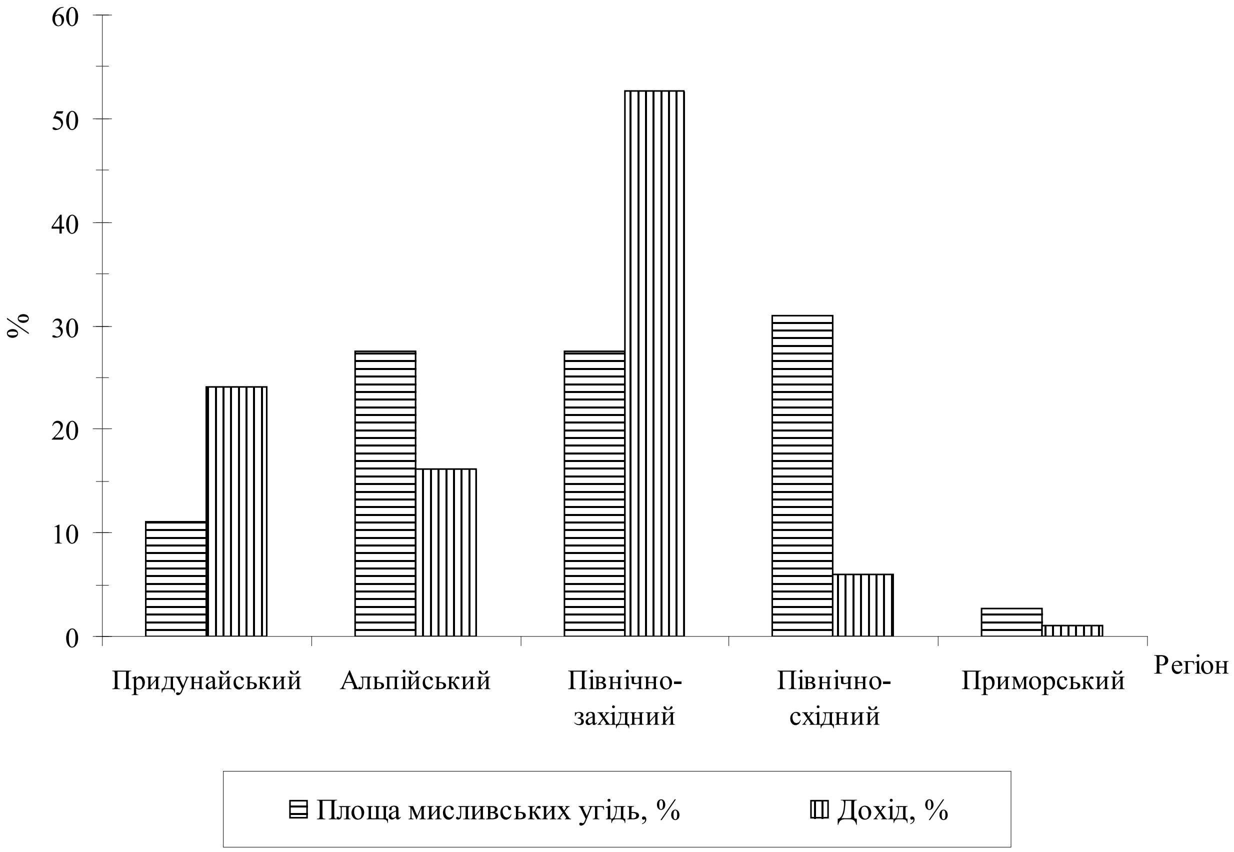

Рис. 2. Розподіл площі мисливських угідь та доходів в Австро-Угорській імперії (1875-1895 рр.)

З розрахунку отриманих доходів на одиницю площі за ефективністю ведення мисливського господарства регіони розташовуються в наступному порядку: Придунайський, Північно-західний, Альпійський, Приморський, останній - Північно-східний.

Позитивний вплив на мисливське господарство спричинив розвиток залізничного транспорту. У 1861 р. відкрито залізничну лінію Львів-

Перемишль, що зв'язало Львів з Краковим і Віднем. Через п'ять років (1866 р.) збудована залізниця Львів-Чернівці, а в 1870 р. почала працювати залізниця Золочів-Тернопіль. Всього станом на 1892 р. на західноукраїнських землях було 3200 км залізничної колії, а в 1912 р. – 5200 км. За питомою вагою значно менше від частки західноукраїнських земель по території і чисельності населення в усій імперії. Однак, розвиток залізничного транспорту призвів до збільшення товарообігу між західноукраїнськими землями та іншими регіонами імперії, європейськими країнами. Залізничним транспортом вивозилася із західноукраїнських земель сировина, а ввозилися товари австрійської промисловості. Збільшення почтових станцій давало змогу відправляти значну кількість сільськогосподарських товарів, найбільше перевозилось масла, свіжого м'яса, сиру. Обмеження в 5 кг не давало можливості переправляти великі партії дичини, використовуючи послуги пошти. Дозволялося пересилати тушки зайців, пернатої дичини. Незважаючи на обмеження у 1895 р. через пошту в Галичині відправлено понад 53 тонни дичини, з них 63,6% перевозилося не перетинаючи меж краю, в інші регіони Австро-Угорської монархії експортовано 17,1%, а решта 19,4% - за кордон (табл. 3).

Загалом товарообіг дичини у Галичині вважався незначним. Найбільша кількість добутої дичини (біля 64%) споживалася населенням регіону. Фактичні об'єми споживання дичини населенням краю значно більші, не врахована деяка кількість продукції, яка призначалася для знайомих або родини. Істотна кількість надходила на ринки через професійних торгівців, які скупали м'ясо не лише від мисливців, але й від браконьєрів. Тому чисельність звірів в деяких мисливських ревірах зменшувалася, а ціни на дичину постійно зростали, стимулюючи збільшення обсягів добування.

Торгівля дичиною в межах Галичини найактивніше відбувалася в повітах Поділля та Покуття (Борщів, Снятин), а також - в Повіслі (Краків), найменше - в повітах Середнього Заходу (Ярослав, Перемишль), Північного сходу (Броди, Рава-Руська), Середнього Сходу (Львів). Найбільшими споживачами мисливської продукції в Галичині були жителі міст Кракова та Львова. Жителі

Львова за період з 1891 по 1895 рр. в середньому спожили 102,5 тонни. Сільське населення поїдало менше м'яса, ніж міське. Доктор Каховський розрахував, що польське сільське населення споживало м'яса в середньому в рік 10 кг на людину. Дичина в живленні населення становила не менше 10% від загальної кількості м'яса.

Згідно матеріалів крайового бюро статистики на ринки галицьких міст поставлялося м'ясо ратичних звірів, в значній кількості зайця, мисливських птахів (табл. 4) [11].

Таблиця 4

Споживання дичини в містах Галичини, голів

Рік	Олень		Дика свиня, козуля		Заєць		Перната дичина	
	Львів	Краків	Львів	Краків	Львів	Краків	Львів	Краків
1881	1	-	1330	-	8350	-	12740	-
1890	4	7	1990	733	12050	10645	15825	24062
1891	3	35	2095	802	13020	9138	17295	19854
1892	2	12	2310	826	14060	10138	19910	24250
1893	2	11	2550	850	14280	12127	8590	27715
1894	9	28	2720	969	15630	16115	18260	25807
1895	6	19	2615	851	15030	12229	17780	21882
1896	-	19	-	798	-	12905	-	16154

Тільки за період з 1890 по 1895 рр. щорічно на ринках м. Львова продавалося від 12 до 15 тис. зайців, ще більше птахів – від 12 до 20 тис. голів.

В 30-х роках XX ст. основними видами, на яких проводилося полювання були ратичні, заєць, із пернатої дичини – дикі качки. Кількість добутої дичини у воєводствах Галичини ймовірно більша, ніж вказано в таблиці 5.

Таблиця 5

Чисельність добутої дичини у воєводствах Галичини (1930-1931 рр.), голів

Вид	Воєводства	
	Львівське	Тернопільське
Заєць	44454	23477
Олень (самці)	552	172
Дика свиня	468	172
Дикі качки	2956	1889

Деякі мисливські господарства приховували від податкових органів чисельність добутих диких тварин подаючи не достовірні дані, не враховано також кількість добутої дичини браконьєрами [13].

Кількість мисливських звірів та птахів добутих в угіддях Тернопільського воєводства поступається Львівському. Однак, необхідно врахувати, що дичина в Тернопільському воєводстві найбільше постраждала під час Першої світової війни з усіх регіонів Польщі. Крім того, Львівське воєводство нараховувало 27 повітів (без Львова), а Тернопільське - лише 17 повітів.

У великих містах існували спеціалізовані організації, які закупляли дичину, кожну тушу розробляли на частини і продавали на вагу [13].

В 30-х роках XX ст. найбільшим попитом користувалися шкура видри, яку оцінювали в 90-110 злотих, менше цінилися куниці – 70-80 злотих, а найменше пропонували за шкуру білки – 0,60-0,70 злотого (табл. 5) [3].

Таблиця 5

Ціни на дичину у Львові, злотих

Вид	Одиниця виміру	Роки		
		1899	1904	1932
Олень благородний	кг	0,35-0,45	0,80	-
Дика свиня	кг	0,25-0,30	0,20-0,50	-
Заєць	шт.	1-1,20	2	до 1
Качки	шт.	до 0,70	1	-
Вальдшнеп (слуква)	шт.	1	2	-
Куріпки	шт.	0,60	1	-
Тхір	шт.	1,50-2,10	-	10-30
Борсук	шт.	3	-	12
Лисиця	шт.	2-3	-	35

В Австрії та Чехії тушка зайця без шкурки коштувала 0,3 крони, у Галичині - в три рази дорожче. Її можна було придбати за 0,2 крони, але від торгівця-єврея, який купив у браконьєра з метою наступного перепродажу [11].

Крім мисливських звірів та птахів користувалися значним попитом великі види соколоподібних, за яких давали 5 злотих, але найбільшу ціну пропонували за живих пугачів – від 10 до 20 злотих [11].

У кінці XIX ст. в межах Галичини найбільше добутої дичини (понад 26%) продавалось в повітах Поділля та Покуття, в інші країни Австро-Угорщини вивозилося майже в 4 рази менше, ніж споживалося на внутрішньому ринку, однак за об'ємом вивозу в інші регіони імперії подільські та покутські повіти поступалися лише повітам Повісля, які поставляли до Австро-Угорщини 41,9% експорту дичини Галичини. З регіону доставлялася значна кількість дичини до м. Відня. Жителі міста у 1893 р. спожили понад 22 тони м'яса козулі, понад 2,5 тис. голів оленя та дикої свині, понад 441 тис. зайців, із пернатої дичини – фазанів і гусей понад 44 тис. голів, куріпок та інших мисливських птахів загалом понад 177 тис.

Повіти Повісля також були найбільшими експортерами мисливської дичини за межі Австро-Угорської. Вони відправляли за кордон 79,7% загального експорту дичини повітів Галичини. Цьому сприяло близькість розташування основних країн споживачів м'яса мисливських звірів та птахів – Франція, Німеччина, Швейцарія, Великобританія. Крім цих країн, з Австро-Угорської імперії в меншій кількості дичина транспортувалася до Бельгії, і навіть до Єгипту, США і Канади. У 1894 році вивезено з Галичини 25,1 центнерів м'яса дичини вартістю понад 2,5 млн злотих, у 1895 р. - 19,4 центнерів вартістю біля 1,6 млн злотих. Крім Повісля, експортерами дичини за межі Австро-Угорської імперії були повіти трьох регіонів: Середнього заходу (7,1%), Західного Прикарпаття (4,5%) і Східного Прикарпаття (8,8%).

У 1895 р. з повітів Східного Прикарпаття (Долина, Надвірна) з 7693 кг дичини до країн Австро-Угорської імперії відправлено 1226 кг, за межі імперії – 900 кг, а в межах Галичини почтою доставлено 5567 кг. Три повіти, а саме Добромильський, Самбірський і Косівський вивозили кожний понад 1000 кг (разом 4498 кг дичини), інші три - Ліско, Стрий і Надвірна - від 730 до 681 кг. З Старомістівського повіту вивезено 478 кг, а з чотирьох повітів - Турка, Дрогобич, Калуш і Долина - вивезено в цілому поштою 580 кг дичини. Східне Прикарпаття характеризувалося угіддями багатими на дичину, що пояснювалося системним веденням мисливського господарства.

Висновки. Розвиток мисливського господарства в Галичині в кінці XIX – на початку XX ст. поступався іншим країнам Австро-Угорської імперії, однак займав важливе соціально-економічне значення в житті населення краю.

Мисливські угіддя Галичини займали площу понад 7,5 млн га, з яких в оренді перебувало понад 4,8 млн га. Оплата за оренду одного гектара мисливських угідь (права полювання) була одною із найменших в країнах імперії, а щорічні надходження від оренди становили понад 300 тис. крон. Веденням мисливського господарства в краю займалося понад 9 тис. господарств, з них понад 3 тис. приватних і біля 6 тис. громадських. В мисливському господарстві працювало понад 8 тис. громадян. Основними об’єктами полювання були ратичниі (олень, дика свиня, козуля), в значній кількості добувалися заєць та перната дичина. Добуту дичину в основному споживало населенням краю (понад 60%), за межі імперії відправлялось біля 20% дичини, понад 17% - в інші країни Австро-Угорщини. Дичина в живленні населення становила не менше 10% від загальної кількості спожитого м'яса.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бибиков В.И., Белан Н.Г.** К истории охотничьего промысла на Украине // Вестник зоологии. – 1983. - № 6. – С. 16-20.

2. **Бондаренко В.Д.** Українські національні традиції мисливства // Український ліс. – № 1. – 1992. – С. 6-14.

3. **Wiadomomośсs** handlowe // Łowiec. – 1932. – № 3. – s. 58.

4. **Загороднюк І.В.** Зміни фауни унгулят України в історичні часи // Вестник зоологии. – 1999. – № 11. – С. 91-97.

5. **Ze statystyki** musliwskiej // Łowiec. – 1910. – № 24. – s. 290-291.

6. **Корнеев А.П.** История промысла диких зверей на Украине. – К.: Изд-во Киевского гос. ун-та, 1953. – 37 с.

7. **Marcinków J.** Jeleń karpacki // Pryegląd myśliwski i lowiectwo polskie. – 1924. – № 12. – s. 1213.

8. **Mniszek A.** W oboronie jelenia w Karpatach // Łowiec. – 1929. – № 24. – s. 373-376.

9. **Myśliwstwo** na wystawie Paryskiej // Łowiec. – 1900. – № 24. – s. 2.

10. **O wyniku** polowań podczas rykowisk w powiecie Nadwórniańskim // Łowiec. – 1906. – № 23. – s. 279-280.

11. **Pawlik S.** Handel zwieryzną, rybami i rakami w Galicyi // Łowiec. – 1899. – № 1. – s. 2-6.

12. **Сокур І.Т.** Історичні зміни та використання фауни ссавців України. – К.: АН УРСР, 1961. – 83 с.

13. **Statystyka** łowiecka // Łowiec. – 1932. – № 24. – s. 49.

14. **Татаринов К.А.** До історії мисливства на Поділлі // Український ліс. – № 1. – 1994. – С. 59-60.

[1]Павло Богданович Хоєцький – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісівництва, Національний лісотехнічний університет України, м. Львів. E-mail: hpb@ua.fm

[2]Олег Романович Проців - головний спеціаліст Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарств, м. Івано-Франківськ. E-mail: oleg1965@meta.ua

Таблиця 3

Торгівля дичиною в Галичині (1895 р.)

Повіти	Експорт, кг				
	Кількість	в тому числі			Гали
		Галичина	Австро-Угорщина	за кордон	
Повісля	18540	6530	3815	8195	148
Середнього заходу	4317	3236	356	725	10
Середнього сходу	1772	1657	115	-	153
Північного сходу	2794	2314	480	-	32
Поділля, Покуття	11248	8938	2310	-	22
Східне Прикарпаття	7693	5567	1226	900	36
Західне Прикарпаття	6977	5707	810	460	17
Разом	53341	33949	9112	10280	338

http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/21_12/365_Pro.pdf

Проців О. Р. Соціально-економічне значення мисливського господарства в Австро-Угорській імперії в кінці XIX – на початку XX століття / П. Б. Хоєцький, О. Р. Проців // Науковий вісник НЛТУ : зб. наук.-техн. пр. Вип. 21.12. – Л., 2011. – С. 303 – 311.